

De Meester Kackadorisprijs 2006 naar ZonMw

Voorafgaand aan het symposium op 4 november 2006 werd aan ZonMw de Meester Kackadorisprijs 2006 toegekend.

Juryvoorzitter mr. Th. Douma sprak mede namens de leden C.P. van der Smagt en R.A.P. Koene, toen hij de uitverkiezing als volgt met redenen omkleedde:

'Dames en heren,

Voor de oppervlakkige toeschouwer lijkt het soms dat de kwakzalverij c.q. alternatieve geneeskunde in ons land over zijn hoogtepunt is - en er zijn op dat punt zeker wel enkele lichtpuntjes waarneembaar. Toch was het voor de jury ook dit jaar lastiger om het aantal genomineerden voor de Meester Kackadorisprijs terug te brengen tot een hanteerbaar tiental dan om voldoende kandidaten te vinden.

Van verschillende zijden werd er op aangedrongen om de prijswinnaar van vorig jaar, Steenhorst, opnieuw te nomineren, omdat deze zijn Gezondheidspagina ook na zijn onderscheiding niet heeft aangepast of gekuist. Nog steeds hebben homeopaat en acupuncturist er een gratis forum. Ergerlijk en eigenlijk zelfs schandalig was ook het gegeven dat *De Telegraaf* dit voorjaar weigerde haar onjuiste en juichende berichtgeving over de 'DNA-vermageringspil' Genotrim te rectificeren, zelfs niet nadat de Raad voor de Journalistiek daartoe opdracht had gegeven. Het sterkt de jury in elk geval in haar overtuiging dat zij vorig jaar de juiste keuze heeft gemaakt en een echte aanjager van kwakzalverij verkoos.

Ook anderen moesten echter dit jaar de kans krijgen en daaronder zaten dit jaar twee websites, die over alternatieve geneeswijzen erg onkritische informatie verspreiden.

Www.gezondheidsnet.nl van Press Partners BV te Baarn is schaamteloos commercieel, maar lijkt bij oppervlakkige beschouwing objectieve voorlichting te geven. Veel alternatieve geneeswijzen worden er echter aanprezen en de reguliere geneeskunde wordt gezien als 'een van de vele geneeswijzen die wij kunnen kiezen als we hulp nodig hebben'.

Nog ergerlijker was dat de nota bene in opdracht van het ministerie van VWS door het RIVM samengestelde www.kiesbeter.nl niet alleen onkritisch schreef over alternatieve geneeswijzen, maar ook aangaf waar alternatieve genezers als iriscopisten, acupuncturisten, therapeutische touchers etcetera te vinden zijn. Binnen twee muisklikken waren adres, tele-

foonnummer en website van al die kwakzalvers oproepbaar. De Stichting Skepsis en onze Vereniging richtten zich reeds vroeg in 2006 tot de minister met aanmerkingen op deze site, maar begin augustus bleek uit een contact tussen de minister en de voorzitter van de VtdK dat hij door zijn ambtenaren niet van onze brief op de hoogte was gebracht. Hij schaamde zich, naar hij zei, over wat hij hoorde. Eerst eind augustus liet een VWS-ambtenaar ons weten dat er serieus naar onze bezwaren geluisterd zou worden en dat er wijzigingen zouden worden aangebracht, hetgeen nog wel even zou gaan duren. Toch een reden voor de jury om het RIVM nog even het voordeel van de twijfel te gunnen. Maar volgend jaar is hernieuwde nominatie niet uitgesloten als de aanpassingen onvoldoende zullen blijken te zijn.

Treurig vond de jury het ook dat zij een gerenommeerd instituut als TNO moest nomineren wegens de merkwaardige wijze waarop een medewerker, verbonden aan TNO-Pharma, namelijk professor Jan van der Greef zich opwerpt als kroongetuige voor de waarde van kruidengeneeskunde. Van der Greef maakt op de meest vreemde plaatsen reclame voor het idee dat er weer plaats is voor geneesmiddelen met een deels onbekende en zeker gemengde samenstelling als de kruidenpreparaten. Vooral de Chinese kruiden hebben zijn hart gestolen en hij prees hen o.a. aan op het omstreden KNMG-congres te Rotterdam, waar hij als spreker optrad, gesponsord door dr. Vogel en een stoet vergelijkbare bedrijven. Een rechtstreeks debat met tegenstanders heeft hij bij herhaling afgewezen.

Annemarie Postma combineert - zij is ex-fotomodel - uiterlijke charme met intelligentie en is vaste columnist van het *Algemeen Dagblad*. Zo gauw zij over alternatieve geneeskunde gaat schrijven komt er vervaarlijke onzin uit haar pen en dat geschiedt nogal eens. Zij verdedigde destijds zelfs Millecams keuze om zich af te wenden van mogelijk nog levensreddende therapieën, terwijl de nabestaanden van Millecam juist riepen dat zij haar bij leven eigenlijk met

geweld naar het ziekenhuis hadden moeten slepen. Door alternatieve genezers als de Homeopaten zonder Grenzen wordt Postma uiteraard op handen gedragen. De Meester Kackadorisprijs 2006 zal zij desondanks niet ontvangen, daarvoor is de invloed van een niet medisch geschoolde journalist, hoe kwalijk ook, toch niet groot genoeg.

Zeer ontstemd is jury wel over de wel medisch geschoolde reumatoloog Rasker, die zich bij herhaling laat misbruiken door kwakzalvende bedrijven. In het verleden deed hij dat voor VSM, toen hij beweerde dat de werking van het homeopathische smeermiddel SRL-gelei bewezen was, recent trad hij als medisch adviseur toe tot Distributiecare meer speciaal ten behoeve van de promotie van Glucon Combi, bedoeld om gewrichtslijtage tegen te gaan. Hij doet dat samen met Liesbeth List, die eerder voor deze omstreden firma reclame maakte voor Chien Poe Wan, ook al iets tegen reuma. De firma is daarom zo omstreden omdat zij met grote regelmaat zondigt tegen de reclameregels die in ons land gelden voor de aanprijzing van gezondheidsproducten en daarvoor maar liefst zes keer door de Reclame Code Commissie op de vingers is getikt. Dat betrof niet alleen Glucon Combi, maar daarnaast elke keer weer andere middelen als haaienkraakbeen en drogistenmiddelen tegen blaasontsteking, voor de prostaat etc.

Rasker is gepensioneerd maar er zijn ook medici die nog volop in de wetenschap actief zijn en die zich toch, waarschijnlijk door onnadenkendheid, voor het karretje van de arts-acupuncturisten van IOCOB en ORES lieten spannen. Vijf nog actieve hoogleraren maken deel uit van de wetenschappelijke adviesraad van IOCOB van de in Soest werkzame acupuncturisten. Zoiets bevordert hun klandizie natuurlijk in niet onaanzienlijke mate en men vindt het kennelijk plezierig om door Keppel Hesselink als 'tophoogleraar' te worden betiteld. Dat deze goede sier maakt met zijn 'catch', dat interesseert hen kennelijk minder, want wie kan onbewogen toezien hoe mensen met vaak ernstige neurologische ziektebeelden, een terrein waarop men zich zegt toe te leggen, valse hoop krijgen aangepraat en daarvoor financieel flink moeten bloeden. De jury vindt zoiets afschuwelijk, dames en heren.

De VVAA kwam dit jaar wederom in opspraak nadat zij al een faux pas had begaan bij het samenstellen van een ziektekostenverzekeringspakket ten behoeve van de leden van de Orde van Medisch Specialisten. Daarin zat een gedwongen koppelverkoop aan talrijke alternatieve geneeswijzen waarop maar weinig spe-

cialisten prijs stellen, maar waarvoor zij toch extra premie moeten betalen. Een artikelenserie van Frank Kolfschoten over alternatieve artsen in *Arts en Auto* was erg 'objectief' of zo men wil onkritisch, maar het getuigt van weinig feeling voor de schadelijkheid van de alternatieve geneeskunde om een serie uit het gaeel lopende artsen zo'n onverdiend forum te geven.

Degenen die mij totnogtoe met aandacht hebben gevolgd weten dat er nog drie genomineerden zijn overgebleven, waaruit de uiteindelijke prijswinnaar 2006 zal voortkomen. Niet geworden is het het Slotervaartziekenhuis uit Amsterdam. Op zijn website heeft dit tegen zijn ondergang strijdende ziekenhuis zijn zorgaanbod in drie types opgedeeld: farmacologie, chirurgie en 'complementaire geneeskunde'. Medewerkers ontvingen er dit jaar scholing en naar verluidt zullen deze 'aandachtvelders' worden gevrijwaard van de gedwongen ontslagen, die de nieuwe zakelijk eigenaar van het ziekenhuis voorziet. Zekerheid daarover heeft de jury niet, want ziekenhuisdirecteur Kiemel heeft nimmer gereageerd op brieven die de Vereniging tegen de Kwakzalverij reeds in 2005 over deze materie tot hem richtte.

De Animal Sciences Group, deel uitmakend van het Wageningen Universiteit Research-centrum, doet soms onderzoek in samenwerking met het antroposofische Louis Bolk Instituut, met een groep biologische veehouders en met homeopathische dierenartsen als Liesbeth Ellinger, die eerder de aandacht van de Inspectie trok wegens haar beweringen over de effectiviteit van homeopathie bij de mond- en klauwzeer epidemie uit 2001.

In mei 2006 werd door dit vooraanstaande onderzoeksinstituut het rapport 'Homeopathie, een oplossing voor kalverdiarree!' uitgegeven. In het rapport wordt een lofzang op de homeopathie gezongen, hetgeen opmerkelijk mag heten in een tijd dat zowel nationaal als internationaal in de diergeneeskunde het besef is doorgedrongen dat homeopathische behandelingen niet werkzaam kunnen zijn en dat de homeopathische dierenartsen in strijd handelen met de diergeneeskundige ethiek en wetenschap als ze homeopathie toepassen in hun praktijk. Op het onderzoek was methodologisch veel aan te merken en Lumeij schreef erover inmiddels een vernietigende kritiek in het *NTtdK* en het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*. Zeer verwijtbaar oordeelt de jury het eerstens dat een academisch instituut met een zeer goede reputatie zich niet realiseert dat onderzoek van absurde hypothesen nooit iets oplevert en vooral verwarring zaait. Treurig is ook dat men zich niet realiseert dat het opnemen van alter-

natieve believers in het onderzoeksteam vrijwel steeds vooringenomenheid bij het beoordelen van de resultaten en bij het formuleren van de conclusies oplevert. Elke gunstige zinswending in het ASG-rapport over de veterinaire homeopathie zal nog jaren triomfantelijk door de gelovigen worden geciteerd.

Deze onzorgvuldigheid van het ASG zou zonder meer voldoende geweest kunnen zijn voor toekenning van de Meester Kackadorisprijs 2006, ware het niet dat er een vergelijkbare kandidaat is, die een nog sterkere reputatie in de wetenschappelijke wereld heeft en die daarom des te kritischer bejegend dient te worden.

De jury spreekt daarbij over ZonMw. Deze instelling heeft als missie de verbetering van preventie, zorg en gezondheid door het stimuleren en financieren van onderzoek, ontwikkeling en implementatie. Zij wil een schakel zijn tussen maatschappij en wetenschap en wordt gefinancierd door het ministerie van VWS, terwijl NWO de voornaamste opdrachtgever is.

ZonMw ging in 2004 al heel ver door een opdracht van VWS te accepteren, waarin een Plan van Aanpak zou moeten worden opgesteld om de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek naar complementaire behandelwijzen in Nederland te bevorderen. Zoals al eerder in vergelijkbare overheidscommissies geschiedde - en opnieuw met de voorspelbare negatieve gevolgen van dien - werd een paritair samengestelde commissie in het leven geroepen met drie reguliere wetenschappers onder leiding van epidemioloog prof. Sturmans en drie alternatieve artsen, een acupuncturist, een homeopaat en een natuurgenezer.

Als uitvloeisel van de aanbevelingen van het in november 2004 verschenen rapport van die commissie-Sturmans heeft er dit jaar al een eerste cursus plaatsgevonden op het EMGO van de VU, waar vijf acupuncturisten, vijf homeopaten en vijf natuurartsen een stoomcursus wetenschappelijk onderzoek hebben gevolgd. VWS stelde daarvoor, alsmede voor een aantal nog te starten pilot-studies op het onderhavige terrein, € 190.000,- beschikbaar.

De jury kan alleen maar gissen naar de verklaring voor deze medewerking van ZonMw en in mindere mate van het EMGO aan deze vorm van kwakzalverijbevordering. Elk wetenschappelijk onderzoek en het eraan ten grondslag liggende voorstel begint met een beschrijving van wat er reeds bekend is op het te onderzoeken gebied. Welnu, men zal bij ZonMw toch waarachtig wel weten dat acupunctuuronderzoek reeds sinds Vesalius achterhaald en nutteloos is, dat de werkzaamheid van homeopathische middelen strijdig is met de scheikunde en

dat er in de natuurgeneeskunde al helemaal geen enkele relatie met geaccepteerde reguliere medische kennis te leggen valt. Toch kweekt men bij de alternatieve cursisten vals zelfvertrouwen en geeft hen de valse hoop, dat men later succesvol met onderzoeksvoorstellen naar de effectiviteit van genoemde alternatieve geneeswijzen kan meedingen met reguliere onderzoeksvoorstellen. De jury is beslist niet gekant tegen het foppen van alternatieve genezers, maar vindt de besteding van belastinggelden ten nutte daarvan een te groot offer.

Om al deze redenen heeft de jury unaniem besloten de Meester Kackadorisprijs 2006 toe te kennen aan ZonMw. Mag ik de vertegenwoordiger van ZonMw verzoeken de oorkonde en het erbij behorende kunstwerk in ontvangst te komen nemen?'

Namens ZonMw werd de prijs in ontvangst genomen door de heer Henk. J. Smid, wiens apologie u hieronder aantreft:

'ZonMw was al verrast door de nominatie voor deze prijs en is dat nu helemaal, nu zij deze prijs daadwerkelijk heeft gekregen. Ik vraag mij, als directeur van ZonMw, ten eerste af of de prijs wel op zijn plaats is, want ZonMw heeft dezelfde doelstelling als de Vereniging tegen de Kwakzalverij - ik verwijs naar uw missie -, namelijk de evaluatie van alternatieve behandelwijzen. Ik heb de prijs dan zoeven wel in ontvangst genomen, maar ZonMw aanvaardt deze niet.

Directeur ZonMw

De vereniging heeft drie belangrijke redenen genoemd voor de nominatie van ZonMw voor deze prijs. De eerste is het rapport 'Onderzoek naar Complementaire Behandelwijzen: stand van zaken en Plan van Aanpak'. Dit rapport geeft een beschrijving van onderzoeksactiviteiten op het gebied van complementaire behandelwijzen in zowel Nederland als het buitenland, overigens zonder de pretentie te hebben dat dit overzicht uitputtend is. Het beoogt

evenmin een wetenschappelijk review of een kennissynthese te zijn, hetgeen ook helder wordt aangegeven. De tweede is de samenstelling van de adviescommissie die het rapport heeft opgesteld en het onderzoek begeleidt. Ik wil hier eerst benadrukken dat ZonMw altijd de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht bij het samenstellen van de commissies, die haar bestuur adviseren. Inderdaad, drie van de zes leden van de commissie Complementaire Behandelwijzen van ZonMw komen uit het complementaire (of zo u wilt, het 'alternatieve') circuit. Maar deze keuze is gemaakt met slechts één doelstelling voor ogen: door de benoeming van deze drie complementair werkende artsen in de commissie beoogt ZonMw draagvlak te verkrijgen voor gedegen, onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek binnen deze beroepsgroepen.

De activiteit die de derde en laatste reden vormde voor de nominatie, is de zogenaamde 'spoedcursus voor complementair werkende artsen in het doen van onderzoek': deze cursus is bedoeld om niet-reguliere beroepsbeoefenaars meer onderzoeksminded te maken en hen een kritische wetenschapshouding bij te brengen. Het gaat om een basisintroductie over de beginselen van deugdelijk wetenschappelijk onderzoek. Deze introductie wordt verzorgd door het gezaghebbende EMGO-instituut van de Vrije Universiteit. Overigens duurt de cursus twee keer zo lang als de vereniging stelt, en zijn de kosten ervan niet 190.000, maar 35.000 euro.

In het algemeen moeten we helaas constateren dat onderzoek naar behandelingen waarvan de effectiviteit niet is bewezen, nauwelijks van de grond is gekomen. Daarom is het begrijpelijk dat het ministerie van VWS ons een bescheiden opdracht gaf om de wetenschappelijke kwaliteit van onderzoek naar alternatieve behandelwijzen te bevorderen.

Over de waarde van alternatieve behandelwijzen zijn de meningen in ons land verdeeld. Niet zelden is de discussie gepolariseerd. In zulke gevallen kun je maar beter uitgaan van feiten, feiten verkregen uit gedegen wetenschappelijk onderzoek. ZonMw voert het liefst een discussie over bewezen en onvoldoende of niet bewezen effectiviteit. Soms gaat de discussie er ook over of we de werking van een interventie kunnen begrijpen en een plaats kunnen geven binnen de gangbare theorieën. Daarbij past wel enige bescheidenheid, want van sommige effectieve middelen (denk aan aspirine en lithium) hebben we jarenlang de precieze werking niet begrepen, maar het effect werd wel aangetoond.

Als interventies deugdelijk onderzocht zijn en niet blijken te werken, moeten we bereid zijn deze uit ons arsenaal te schrappen. Hier moeten we duidelijk en strikt in zijn. Ook hier convergeren onze opvattingen met die van uw vereniging.

Naarmate de geneeskunde beter onderbouwd wordt en het arsenaal aan behandelmogelijkheden toeneemt - denk aan de enorme vooruitgang in de behandeling van borstkanker - zal mijns inziens de vraag naar niet-gevalideerde methoden afnemen. Daar komt ook nog een andere trend bij, namelijk. de steeds mondiger wordende patiënt. Die zal zich in de toekomst niet meer zo snel door "hocus-pocus" laten overtuigen. (Zo zou ik wel eens prestatie-indicatoren willen zien voor de Moermantherapie. Dat zou wel eens zeer demystificerend kunnen werken. Ik herinner er in dit verband nog eens aan dat de Moermanartsen in de tweede helft van de tachtiger jaren van de vorige eeuw en masse geweigerd hebben mee te werken aan een wetenschappelijk onderzoek naar hun behandelwijze, terwijl hun vertegenwoordigers wel akkoord waren gegaan met het onderzoeksprotocol).

Tenslotte nog een advies aan uw adres. Juist u, als Vereniging tegen de Kwakzalverij, zou continu moeten pleiten voor wetenschappelijk onderzoek naar complementaire behandelwijzen. U vindt daarmee ZonMw aan uw zijde. Op basis van wetenschappelijke resultaten kunnen we onderbouwde uitspraken doen. Kortom, een aanmoedigingsprijs was ons inziens, omdat ZonMw daadwerkelijk een stap in die richting heeft gezet, hier beter op zijn plaats geweest! ●